

ION MOTZOI-CHICIDEANU

(9 decembrie 1943 – 9 octombrie 2016)

A fost bărbatul care, din balconul fostului C.C. al P.C.R., în acel decembrie „revoluționar”, a întrebat de trei ori uriașa mulțime adunată în Piața Palatului: „*il vreți?*” (pe Dăscălescu¹). „*NU*”, din mii de voci, a fost răspunsul.

Tot pe atunci am dus împreună, la televiziunea română, „mesajul de solidaritate” cu noua putere instalată. De ce noi? Pentru că ei, membrii acelei conduceri improvizate a instituției, aveau familii. Iar noi, noi nu aveam familii, eram de pe stradă, eram fără căpătâi, eram niște golani ... Ajunși la T.V.R., din negura nopții, a apărut deodată un personaj (revoluționar!), cu un fel de pușcă uriașă de asalt în mână. „*Bine ai venit, Ioane; te așteptam*”, l-a salutat personajul. Numai că Ion a ales o altă cale.

A ales calea descifrării „urmelor de aur ale secolelor întunecate”. Și asta a făcut pe tot parcursul vieții sale.

Cu răbdare și pricepere, uneori și cu accente dionisiace, s-a inițiat și a instruit generații de studenți să deslușească mesajul tainic al pământului.

A întreprins periegeze, cum au fost, de exemplu, cele din preajma Târgoviștei (56) și, împreună, cu învățăceii în ale arheologiei, a efectuat cercetări arheologice ample în condiții extreme pe malul lacului Bistreț, în preajma Dunării

---

¹ Constantin Dăscălescu a fost un lider comunist român, care a îndeplinit funcția de prim-ministru al României, începând din anul 1982 și până la căderea regimului, în 1989.

oltene (21, 66, 68, 71, 74, 77, 80, 84), dar și la Năeni (36–37, 65, 67, 70, 72, 76, 79), Sărata Monteoru (45) sau Cărlomănești, în dealurile Buzăului (42, 51, 53–54, 75, 78, 81–83, 85–89). Importante au fost – și sunt în continuare – și rezultatele cercetărilor de la Bungetu de Sus (7, 58), Costeștii din Vale (63), Văleni-Dâmbovița, din dealurile Târgoviștei (40, 69), dar și cele de la Pietricica – *La Mesteceni*, din Prahova (46, 73) sau cele de la Călugăreni, din Gorj (64). Rezultatele acestor îndelungate și minuțioase investigații au deschis noi pagini de cunoaștere în lumea epocii bronzului din această parte a Europei.

Singur sau împreună cu studenții săi, a cercetat atât monumente postromane la Sarmizegetusa (62), cât și medievale la Târgoviște (4, 9, 56, 59), la Gurasada (17, 39) și, mai ales, la mănăstirea Bradu (6, 10, 13).

În seminarii oficiale, la Facultatea de Istorie sau la Institutul de Arheologie, sau neoficiale, la el acasă, în mijlocul uriașei sale biblioteci de specialitate, plină cu cărți rare (poate cea mai bună bibliotecă de acest gen din țară), și-a condus studenții prin mirifică lume a bronzului.

Examenele cu studenții, de fapt colocvii în care aveau loc discuții și dezbateri științifice asupra temelor date spre studiu, țineau uneori câte o zi întreagă. Și nimeni nu s-a plâns, nimeni nu s-a retras. Dimpotrivă...

Nu a rămas ancorat numai în cercetarea de teren, pe care a făcut-o cu talent, pricepere, „la blană”, cum îi spunea, în pitorescul și inegalabilul său limbaj, plin de umor și lipsit de orice fel de infatuare. Cu acribie, cu o curiozitate neostoită și cu un apanaj științific de invidiat, a investigat fenomene arheologice diverse, în special din perioada preromană. Nu i-au fost străine fenomenele primei epoci a fierului. Au rămas pilduitoare analizele tipologice, încadrările culturale și cronologice la începutul acestei perioade a unor complexe, probabil funerare, din zona lacului Bistreț, din preajma Dunării oltene (26, 38).

Asupra anvergurii sale profesionale dau seamă cele 43 de voci din *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României* (2), de fapt mici sinteze ale problemelor și siturilor importante ale epocii bronzului, ca și ale primei epoci a fierului.

Dar marea lui dragoste a fost și a rămas mereu epoca bronzului. Conștient de complexitatea fenomenelor epocii, a lansat un complex program de investigație, care și-a propus să cuprindă cât mai multe fațete ale fenomenelor specifice acestei epoci.

Un loc important în cadrul acestui amplu program de cunoaștere l-au ocupat analizele tipologice. Fie că au fost analizate topoare de aramă descoperite la Brătești, jud. Dâmbovița (3), fragmentele ceramice Coțofeni de la Brătești – Bungetu, de la sud de Târgoviște (5), o brățară din bronz, descoperită la Plosca, în lunca Dunării oltene (52) sau o piesă de harnașament din epoca bronzului, aflată la Cărlomănești – *Cetățuia*, în Buzău (54), toate la un loc au permis o aprofundare a cunoștințelor asupra unor aspecte importante ale epocii. Lor li s-au adăugat analize tipologice mai cuprinzătoare, cum este, de exemplu, cea referitoare la statuetele

antropomorfe ale culturii Gârla Mare (25). Nu trebuie uitate nici prețioasele investigații tipologice și corologice ale spadelor cu mâner în formă de cupă (14, 22).

S-a aplecat, cu un interes deosebit, asupra fenomenului depozitării de arme și unelte în epoca bronzului. A încercat să descifreze mesajul tainic al depunerii acestor artefacte pe spații largi ale Europei epocii bronzului. Au rămas exemplare analizele efectuate asupra depozitelor de la Ocnița, din zona colinară din preajma Târgoviștei (11), de la Străoști, din Prahova (28, 31), ca și de la Bogdan Vodă, din Maramureș (30).

Era în firea lucrurilor ca, din cadrul acestui mare program de investigație, să nu lipsească considerațiile cronologice, unele privind începutul culturii Tei (7, 12), altele sfârșitul epocii bronzului în sudul Olteniei (16).

Realizarea dezideratului propus a implicat, în mod necesar, elaborarea unor lucrări de sinteză, indispensabile cunoașterii epocii bronzului din România. În cadrul acestor contribuții, a fost analizată epoca bronzului din Oltenia (19) sau s-a definit impactul importurilor în spațiul culturii Monteoru (32). Sinteze lămuritoare au precizat aspectele principale ale culturilor Cruceni-Belegiș (33), Gârla Mare (34), Periam-Pecica (35) sau Monteoru (44–45).

Centrul de greutate al preocupărilor sale l-a reprezentat mereu descifrarea obiceiurilor funerare. Acestui scop i-a fost subordonată valorificarea cercetărilor efectuate, mai ales, la Dunăre, la Bistreț, la care se adaugă cele din partea de nord-est a Podișului Getic, de la Văleni-Dâmbovița, apoi în Prahova, cele din zona izvoarelor Nișcovului, de la Pietricica. Pline de substanță au fost cercetările din dealurile Buzăului, de la Năeni și de la Cărlomănești. Însă nu trebuie pierdute din vedere nici importante observații asupra obiceiurilor funerare din cimitirul de la Pietroasa Mică, din aceeași zonă (15, 47).

Prin note bibliografice și, mai ales, prin recenzii a participat la dezbaterile științifice ale epocii de care a fost mereu atras (91–101), ceea ce nu l-a împiedicat, însă, să fie interesat și de fenomenele funerare ale altor epoci (90).

În incursiunea sa în epoca bronzului dunărean, unul dintre ultimele episoade a fost, poate, și cel mai mănos. Permanent a fost preocupat, aproape obsedat, de descifrarea fenomenului funerar al epocii bronzului, de definirea aspectelor și trăsăturilor unui fenomen sesizabil, mai ales, cu și prin mijloacele arheologiei.

În peste 150 comunicări prezentate în cadrul participării la colocvii și sesiuni științifice în Germania (Berlin), Ungaria (Budapesta și Szeged), Cehia (Praga și Brno), Slovacia (Nitra), în țară, la sesiunile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, la diferite Colocvii naționale, la Sesiunile anuale de rapoarte, precum și la diferite sesiuni ale muzeelor din Băile Herculane, Buzău, Cluj, Constanța, Craiova, Târgoviște, Vaslui etc. a făcut cunoscute specialiștilor încheierile la care a ajuns.

A organizat colocvii, în care s-a încercat decodificarea obiceiurilor de depunere în pre- și protoistorie (27), dar și definirea aspectelor sociologice ale necropolelor sau precizarea aspectelor ideologiei funerare (23).

Câteva remarci asupra studiului descoperirilor mortuare (43), prezentarea complexului de cult de la Sărata Monteoru – *Poiana Scorușului* (45), dar, mai ales, observațiile privind practicile funerare din epoca bronzului (20) sau istoricul cercetărilor comportamentului funerar din epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară (41) au fost numai analize pregătitoare pentru marea sinteză.

Și tot pregătitoare pot fi considerate valoroasele analize ale obiceiurilor funerare ale culturii Periam-Pecica (24), ale grupei culturale Verbicioara (48) sau cele referitoare la comportamentul funerar al culturii Sabatinovka (49).

Toate aceste cercetări de teren, desfășurate uneori în condiții deosebit de dificile, toate aceste minuțioase și exemplare analize tipologice sau cronologice, toate aceste dezbateri teoretice asupra unor fenomene arheologice specifice nu numai epocii bronzului au fost sublimate în monumentală și cuprinzătoare analiză a obiceiurilor funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară (1).

Inspirată, poate, și de acel „Stand” al mereu veneratului magistru², monografia sa, care poate fi considerată un nou „Stand”, de data aceasta al cutumelor funerare, reprezintă o înfăptuire care, multă vreme, va rămâne unică la Dunărea de Jos și rară în alte părți ale bătrânului continent. Pe parcursul celor 900 de pagini ale volumului 1 și cu ajutorul celor 479 de planșe ale volumului 2 sunt analizate obiceiurile funerare din epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară. Este un spațiu imens, numărul grupurilor culturale nemăsurat, mărimea problemelor și fenomenelor decodificate uriașă.

Pe întreg parcursul acestui efort colosal, i-a stat alături și l-a îngrijit cu răbdare, înțelegere și abnegație, soția sa, doamna Monica Șandor Chicideanu.

În vara anului 2016, pașii l-au îndreptat spre Grecia. A fost un prim și scurt răgaz spre întâlnirea cu legendarii făuritori ai palatelor din Cnossos și ai zidurilor ciclopice și ai cercurilor funerare de la Micene.

Dumnezeu să ocrotească și să sprijine această înălțare ezoterică!

Radu Harhoiu*

---

² Ion Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, BerRGK 22, 1933, p. 11–181, pl. 1–27.

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: rzharh@yahoo.de.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

VOLUME ȘI CONTRIBUȚII ÎN ENCICLOPEDII

1. *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, București, 2011, vol. I – 900 p.; vol. II – 479 planșe.
2. 43 de voci în C. Preda (coord.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, vol. I–III, București, 1994, 1996, 2000.

STUDII ȘI ARTICOLE

3. *Două topoare de aramă descoperite la Brătești (jud. Dâmbovița)*, SCIV 24, 3, 1973, p. 521–525.
4. *Un mormînt de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, descoperit în incinta Curții Domnești din Țirgoviște*, Chronica Valachica 5, 1973, p. 81–84 (în colaborare).
5. *O nouă descoperire Coțofeni în Muntenia*, Documenta Valachica 6, 1974 (1975), p. 63–67.
6. *Cercetări și rezultate la Mănăstirea Bradu*, BulBOR 9–12, 1976, p. 1–13 (în colaborare).
7. *Date noi privind începutul culturii Tei (Săpăturile de la Brătești-Bungetu)*, SCIVA 28, 2, 1977, p. 225–238.
8. *Săpăturile arheologice de la Brăteștii de Sus, județul Dâmbovița*, Valachica 9, 1977, p. 119–151 (în colaborare).
9. *Un cuptor de ars oale descoperit la Țirgoviște*, Valachica 9, 1977, p. 513–519.
10. *O așezare din sec. XIV–XV la Bradu, jud. Buzău*, CA 3, 1979, p. 421–438.
11. *Depozitul de bronzuri de la Ocița (jud. Dâmbovița)*, SCIVA 30, 4, 1979, p. 607–611.
12. *Unele probleme privind începutul culturii Tei*, TD 3, 1982, p. 102–106.
13. *Mănăstirea Bradu. Scurt istoric și cercetări arheologice*, în A. Plămădeală (ed.), *Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, Buzău, 1983, p. 168–205 (în colaborare).
14. *Zur Typologie und Verbreitung der Schalenknaufschwerter*, Dacia N.S. 27, 1983, p. 11–17.
15. *Observații asupra necropolei de la Pietroasa Mică*, SympThrac 1, Craiova, 1983, p. 14–15.
16. *Unele probleme privind sfîrșitul epocii bronzului în sudul Olteniei*, SympThrac 2, Drobeta - Turnu Severin, 1984, p. 12–13.
17. *Informații noi și câteva considerații istorice privind biserica românească din Gurasada – jud. Hunedoara*, SCIVA 35, 1, 1984, p. 54–67 (în colaborare).
18. *Observații asupra necropolei hallstattiene de la Stoicani*, SCIVA 35, 4, 1984, p. 331–344 (în colaborare).
19. *Die frühthrakische Kultur. Zur Bronzezeit in südwest Rumänien*, Dacia N.S. 30, 1986, p. 7–47.
20. *Observații privind practicile funerare din epoca bronzului pe teritoriul României*, SympThrac 5, Miercurea Ciuc, 1987, p. 46–47.
21. *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Bistreț*, în Științele sociale și politice din România 3–4, ASSP, București, 1988, p. 53–60 (în colaborare).
22. *Din nou despre spadele cu mîner în formă de cupă*, SCIVA 39, 2, 1988, p. 159–168.

23. *Dezbaterea: Cercetări de sociologie a necropolelor și de ideologie funerară*, SCIVA 39, 4, 1988, p. 413–414.
24. *Zu den Grabsitten der Periam-Pecica-Kultur*, Dacia N.S. 33, 1989, p. 5–38 (în colaborare).
25. *Contributions to the study of the Gîrla Mare anthropomorphic statuettes*, Dacia N.S. 34, 1990, p. 53–75 (în colaborare).
26. *O descoperire de la începutul primei epoci a fierului la Cîrna*, SCIVA 43, 1, 1992, p. 49–54.
27. *Cuvînt introductiv la Colocviul „Obiceiuri de depunere în pre- și protoistorie”*, SCIVA 43, 4, 1992, p. 335–339.
28. *Observații asupra depozitului de bronzuri de la Străoști, Prahova*, SCIVA 44, 1, 1993, p. 33–39 (în colaborare).
29. *Observații asupra unor materiale ceramice inedite de la Dubovac aflate în colecțiile Muzeului Banatului*, AnB N.S. 2, 1993, p. 151–169 (în colaborare).
30. *Der Bronzefund von Bogdan Vodă, Kr. Maramureș*, în T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien*, PAS 10, Berlin, 1995, p. 141–168 (în colaborare).
31. *Der Bronzefund von Străoști, Kr. Prahova*, în T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien*, PAS 10, Berlin 1995, p. 261–278 (în colaborare).
32. *Fremdgüter im Monteoru-Kulturraum*, în B. Hänsel (ed.) *Handel, Tausch und Verkehr im bronze- und früheisenzeitlichen Südosteuropa*, PAS 11, München – Berlin, 1995, p. 219–242.
33. *Cultura Cruceni-Belegiș*, în C. Stoica, M. Rotea, N. Boroffka (eds.), *Comori ale epocii bronzului din România*, București, 1995, p. 167–170.
34. *Cultura Gârla Mare*, în C. Stoica, M. Rotea, N. Boroffka (eds.), *Comori ale epocii bronzului din România*, București, 1995, p. 171–173.
35. *Cultura Periam-Pecica*, în M. Petrescu-Dîmbovița (ed.), *Comori ale epocii bronzului din România*, București, 1995, p. 226–233.
36. *Ein bronzzeitliches Grab aus Năeni – Zănoaga*, Dacia N.S. 38–39, 1994–1995, p. 19–40 (în colaborare).
37. *Cercetările arheologice de la Năeni – Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982–1986, 1988–1993 și 1996*, MCA S.N. 1, 1999 (2001), p. 59–97 (în colaborare).
38. *Ein neuer Fund vom Beginn der Hallstattzeit aus der Kleinen Walachei*, Dacia N.S. 43–45, 1999–2001 (2003), p. 197–229.
39. *The medieval monument from Gurasada*, EA-online, March 31, 2001 / [www.archaeology.ro / imc_gurasada.eng.htm](http://www.archaeology.ro/imc_gurasada.eng.htm).
40. *Un mormânt în cistă din piatră descoperit la Văleni-Dâmbovița*, SCIVA 51, 1–2, 2000 (2002), p. 3–70 (în colaborare).
41. *Cu privire la istoricul cercetărilor comportamentului funerar din epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, SAI 67, 2002, p. 5–28.
42. *Un mormânt din epoca bronzului descoperit la Cârломănești (jud. Buzău)*, SCIVA 52–53, 2001–2002, p. 5–41 (în colaborare).
43. *Câteva remarci asupra studiului descoperirilor mortuare*, în D. Marcu Istrate (ed.), *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context european*, Cluj-Napoca, 2003, p. 65–76.
44. *Câteva observații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 8, 2003, p. 37–59.
45. *Observations concerning the Bronze Age cult-object from Sărata Monteoru – Poiana Scorușului*, în C. Kacsó (ed.), *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen im karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den benachbarten Gebieten*, Baia Mare, 2003, p. 361–378.

46. *Bronze Age funeral discoveries in Pietricica (Prahova county)*, EA-online, March 2003 / [www.archaeology.ro / imc_pietricica_eng.htm](http://www.archaeology.ro/imc_pietricica_eng.htm).
47. *Observații asupra cimitirului din epoca bronzului de la Pietroasa Mică*, Mousaios 9, 2004, p. 57–100.
48. *Cu privire la descoperirile funerare ale grupei Verbicioara*, Oltenia 15, 2004, p. 3–12.
49. *Cu privire la comportamentul funerar al culturii Sabatinovka*, Mousaios 10, 2005, p. 55–66.
50. *Înmormântările culturii Žuto Brdo-Gârla Mare*, EA-online, March 2009 / www.archaeology.ro/imc_gm.pdf.
51. *Cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești – La Arman. Campaniile 2003–2007*, MCA S.N. 6, 2010, p. 21–70 (în colaborare).
52. *O brățară din bronz descoperită la Plosca (jud. Dolj)*, AnB S.N. 20, 2012, p. 17–22 (în colaborare).
53. *Observații preliminare privind cercetările efectuate în anii 2008–2009, 2011–2012 la cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești*, Mousaios 17, 2012, p. 47–63 (în colaborare).
54. *O piesă de harnașament din epoca bronzului descoperită la Cârломănești – Cetățuia*, Mousaios 17, 2012, p. 65–95 (în colaborare).
55. *Câteva date noi privind cronologia culturii Monteoru*, Mousaios 20, 2015, p. 9–52 (în colaborare).

RAPOARTE ARHEOLOGICE

56. *Săpăturile arheologice de la Biserica Tîrgului (Tîrgoviște) – 1972. Raport preliminar*, Scripta Valachica 4, 1973, p. 169–177.
57. *Cercetări arheologice de teren*, Scripta Valachica 4, 1973, p. 390–391.
58. *Săpătura de salvare de la Bungetu de Sus (Brătești, comuna Văcărești)*, Chronica Valachica 5, 1973, p. 27–41.
59. *Biserica Tîrgului (Tîrgoviște). Raport preliminar asupra celei de a doua campanii de săpături arheologice*, Chronica Valachica 5, 1973, p. 75–79.
60. *Cercetări arheologice*, Documenta Valachica 6, 1974, p. 305–308 (în colaborare).
61. *Raport asupra cercetărilor arheologice din anul 1978 ale MIRSRS în cadrul șantierului național Turnu-Măgurele*, MCA (a XIII-a Sesiune anuală de rapoarte, Oradea, 1979), București, 1983, p. 411–412 (în colaborare).
62. *Șantierul arheologic Sarmizegetusa – jud. Hunedoara (Epoca postromană). Raport privind rezultatele cercetărilor campaniei 1978*, MCA (a XIII-a Sesiune anuală de rapoarte, Oradea, 1979), București, 1983, p. 315–317 (în colaborare).
63. *Săpăturile arheologice de la Costeștii din Vale, jud. Dîmbovița*, MCA (a XIV-a Sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980), București, 1984, p. 127–128.
64. *Săpăturile arheologice de la Călugăreni (jud. Gorj)*, MCA (a XV-a Sesiune anuală de rapoarte, Brașov 1983), București, 1986, p. 103–107 (în colaborare).
65. *Săpăturile arheologice de la Năeni, județul Buzău (Raport preliminar asupra campaniei din anul 1982)*, Mousaios 4, 1, 1994, p. 31–36.
66. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”. Necropola de incinerare din epoca bronzului*, în CCA, campania 1999, Deva, 2000, p. 76–77, nr. 109.
67. *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău, „Zănoaga”*, în CCA, campania 2000, Suceava, 2001, p. 157–159, nr. 131.

68. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”,* în CCA, campania 2000, Suceava, 2001, p. 186–189, nr. 153.
69. *Văleni – Dâmbovița, com. Văleni – Dâmbovița, jud. Dâmbovița, „Capul Plaiului”,* în CCA, campania 2000, Suceava, 2001, p. 264–266, nr. 220.
70. *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău, „Zănoaga”, „Șipot”,* în CCA, campania 2001, Buziaș, 2002, p. 213–216, nr. 150.
71. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”, „Ferma 2”,* în CCA, campania 2001, Buziaș, 2002, p. 240–242, nr. 171.
72. *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău, „Zănoaga”,* în CCA, campania 2002, Covasna, 2003, p. 208–210, nr. 125.
73. *Pietricica, com. Lapoș, jud. Prahova, „La mesteceni”, „Fântâna Hoșilor”,* în CCA, campania 2002, Covasna, 2003, p. 231–232, nr. 144.
74. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal 1”, „Cabana de metal 2”,* în CCA, campania 2002, Covasna, 2003, p. 241–243, nr. 151.
75. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „Arman”,* în CCA, campania 2003, Cluj-Napoca, 2004, p. 77–81, nr. 50.
76. *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău, „Zănoaga”,* în CCA, campania 2003, Cluj-Napoca, 2004, p. 214–217, nr. 129.
77. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”,* în CCA, campania 2003, Cluj-Napoca, 2004, p. 237–241, nr. 144.
78. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „La Arman”,* în CCA, campania 2004, Mangalia, 2005, p. 109–111, nr. 69.
79. *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău, „Zănoaga”,* în CCA, campania 2004, Mangalia, 2005, p. 244–245, nr. 155.
80. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”,* în CCA, campania 2004, Mangalia, 2005, p. 279–281, nr. 175.
81. *Cimitirul din epoca bronzului de la Cârlomănești – La Arman (Campania 2003),* Mousaios 9, 2004, p. 15–38 (în colaborare).
82. *Cercetările arheologice de la Cârlomănești – La Arman, (Campania 2004),* Mousaios 10, 2005, p. 31–43 (în colaborare).
83. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „La Arman”,* în CCA, campania 2005, Mangalia, 2006, p. 126–128, nr. 55.
84. *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, „Cabana de metal”,* în CCA, campania 2005, Constanța, 2006, p. 274–275, nr. 145.
85. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „La Arman”,* în CCA, campania 2006, Tulcea, 2007, p. 121–122, nr. 54.
86. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „Cetățuia”,* în CCA, campania 2007, Iași, p. 94–97, nr. 37.
87. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „La Arman”,* în CCA, campania 2007, Iași, p. 97–99, nr. 38.
88. *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, „La Cocoșoica”,* în CCA, campania 2011, Târgu Mureș, 2012, p. 40–42, nr. 12.
89. *Șantierul arheologic Cârlomănești – Arman. Campania 2014,* Mousaios 20, 2015, p. 173–189 (în colaborare).

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

90. Dumitru Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971, în AnUB 18, 1972, p. 161–163.
91. Gian Luigi Carancini, *Die Nadeln in Italien*, PBF XIII.2, München, 1975, în Dacia N.S. 24, 1980, p. 382–383.
92. *Régészeti kutatások az MO autópálya nyomvonalán (Cercetări arheologice pe traseul autostrăzii MO)*, BTM Műhely, 5, Budapesta, 1992, partea I, 291 p., 166 fig., partea a II-a, 190 p., 107 fig., în SCIVA 46, 1, 1995, p. 80–83 (în colaborare).
93. Sofija S. Berezanskaja, Viktor I. Kločko, *Das Gräberfeld von Hordeevka*, Archäologie in Eurasien 5, Rahden/Westfalen, 1998, VII+88 p., 1 tabel, 9 fig. în text, 83 planșe în afara textului, în SCIVA 50, 1–2, 1999, p. 98–99.
94. Martin Bartelheim, *Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur – Chronologische und chorologische Untersuchungen*, UPA 46, Bonn, 1998, Partea I (text): 328 p., 11 fig., 17 grafice, 23 diagrame; Partea a II-a (ilustrație): 48 planșe, 177 hărți, 6 tabele, în SCIVA 50, 1–2, 1999, p. 99–100.
95. Horia Ciugudean, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, Bibliotheca Musei Apulensis 7, Alba Iulia, 1997, 230 p., 87 fig., plus 4 fig. și 6 tabele în text, în SCIVA 50, 1–2, 1999, p. 103–104.
96. Ladislav Olexa, *Nižná Myšl'a Osada a pohrebisko z doby bronzovej*, Archeologické pamätníky Slovenska, zv. 7, Košice 2003, 136 p., 70 fig. în text, 24 pl. color, în SCIVA 54–56, 2003–2005, p. 464–467.
97. Svend Hansen, Andreas Hauptmann, Igor Motzenbäcker, Ernst Pernicka (eds.), *Von Majkop bis Trialeti. Gewinnung und Verbreitung von Metallen und Obsidian in Kaukasien im 4.–2. Jt. v. Chr.*, Kolloquium zur Vor- und Frühgeschichte, Bd. 13, Bonn, 2010, 323 p. cu ilustrații în text, în MCA S.N. 8, 2012, p. 214–216.
98. Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Raluca Kogălniceanu, Cristian Ștefan, Alexandra Comșa, Georgeta El Susi, Monica Constantin, Cătălin Constantin, Georgiana Mureșan, *Cercetările arheologice de pe tronsonul Constanța – Medgidia al Autostrăzii A2. Tumulul nr. 3*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, în MCA S.N. 8, 2012, p. 216–220.
99. Radu Băjenaru, *Identități culturale, structuri de putere și conflict militar în nordul Peninsulei Balcanice în mileniile IV–III a.Chr.*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013, 295 p. inclusiv 4 hărți, în Peuce 12, 2014, p. 353–356.
100. Nils Müller-Scheessel (Hrsg.), *'Irreguläre Bestattungen' in der Urgeschichte Norm: Ritual, Strafe...?*, Akten der Internationalen Tagung in Frankfurt a. M. vom 3. bis 5. Februar 2012, Editura Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 2013, 518 pagini, 239 figuri și 34 tabele în text, în Peuce 12, 2014, p. 366–376.
101. Priscilla Keswani, *Mortuary ritual and society in Bronze Age Cyprus*, Seria Monographs in Mediterranean Archaeology, Editura Equinox, London, 2004, 257 p., 18 fig., 38 tabele toate în text, în Peuce 12, 2014, p. 377–382.

NECROLOGURI ȘI EVOCĂRI

102. *Radu Popa (Necrolog)*, în SCIVA 44, 3, 1993, p. 227–230.
103. *In memoriam Radu Popa*, în D. Marcu Istrate (ed.), *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context european*, Cluj-Napoca, 2003, p. 17–22.

ABREVIERI

- AARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
Academica – Academica, Academia Română, București
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapesta
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
AÉ – l'Année Épigraphique, Paris
AIIA Cluj – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca
AIIA Iași – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Iași
AISC – Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
AnB – Analele Banatului, S.N., Arheologie – Istorie, Muzeul Național al Banatului, Timișoara
Angustia – Angustia, Arheologie – Etnografie, Sf. Gheorghe
AnȘUIași – Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza”, Iași
Anteus – Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapesta
Antiquity – Antiquity, University of York
AnUB – Analele Universității București
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
Archeologičeskie vesti / Археологические вести – Археологические вести. Институт истории материальной культуры РАН, Санкт-Петербург
ArchÉrt – Archaeologiai Értesítő, Budapesta
ArchIug – Archaeologia Iugoslavica, Belgrad
ArchSSSR-SAI / АрхСССР-САИ – Arheologija SSSR – Svod arheologičeskikh istočnikov / Археология СССР – Свод исторически источников, Moscova / Москва
ArheologijaSofia / АрхеологияСофия – Arheologija. Organ na Archeologičeskij Institut i Muzej / Археология. Орган на Археологически институт и музей, София / Sofia
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași – București
Ars Transilvaniae – Ars Transilvaniae, Institutul de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române, Cluj-Napoca
BAI – Bibliotheca Archaeologica Iassiensis, Iași
BAM – Bibliotheca Archaeologica Moldaviae, Iași
Banatica – Banatica, Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARIntSer – British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BÉ – Bulletin Épigraphique, Paris
BerRGK – Berichte der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archaologischen Instituts, Frankfurt am Main, Berlin
BHAUT – Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis, Timișoara
BIAB – Bulletin de l'Institut Archéologique Bulgare, Sofia (= Izvestija na Bălgarskija archeologiceski Institut, Sofia), devenit, din 1951, Izvestija na Archeologiceskii Institut, Sofia (vezi Izvestija Sofia / ИзвестияСофия)
BMA – Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra Neamț
Boreas – Boreas. An international Journal of Quaternary Research, The Boreas Collegium
Britannia – Britannia. A Journal of Romano-British and Kindred Studies, National Museum of Wales
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
BudReg – Budapesti Régiségei, Budapesta

- BulBOR – Buletinul Bisericii Ortodoxe Române, București
 CA – Cercetări Arheologice, Muzeul Național de Istorie a României, București
 Carpica – Carpica, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
 CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
 CEPR – C.C. Petolescu, *Cronica Epigrafică a României*, SCIVA, București
 CercIst – Cercetări Istorice, Iași
 Chronica Valachica – Chronica Valachica, Studii și Materiale de Istorie și Istorie a Culturii, Târgoviște
 CIL – *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Berlin, 1863–
 Classica et Christiana – Classica et Christiana, Centrul de Studii Clasice și Creștine al Facultății de Istorie a Universității „A.I. Cuza”, Iași
 ComArchHung – Communicationes Archaeologicae Hungariae, Budapesta
 CN – Cercetări Numismatice, București
 CRAI – CRAI. Comptes-Rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres, Paris
 Dacia – Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București; serie nouă N.S. (nouvelle série); Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, București
 Dolg – Dolgozatok a M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből, Szeged
 EBpB – Etudes byzantines et postbyzantines, București
 Entretiens sur l'Antiquité Classique – Entretiens sur l'Antiquité Classique, Geneva
 EphemNap – Ephemera Napocensis, Cluj-Napoca
 Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn – Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn, Budapesta
 EurAnt – Eurasia Antiqua, Zeitschrift für Archäologie Eurasiens, Mainz am Rhein
 EurSepAnt – Eurasia Septentrionalis Antiqua, Zeitschrift für Archäologie Eurasiens, Mainz am Rhein
 Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Berlin
 GMSB / ГМСБ – Godișnik na Muzeite ot Severna Bălgaria / Годишник на музеите от Северна България, Varna / Варна
 Hyperboreus – Hyperboreus. Bibliotheca Classica Petropolitana, St. Petersburg
 IACP – M.H. Hansen, T.H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*, Oxford, 2004
 IAK / ИАК – Izvestija Arheologičeskoj Komissii / Известия археологической комиссии, Sankt-Petersburg / Санкт Петербург
 Ialomița – Ialomița. Studii și comunicări de istorie, arheologie, etnografie, Slobozia
 IDR – *Inscripțiile Daciei Romane*, București
 IDRE – Constantin C. Petolescu, *Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie I–II*, București, 1996–2000
 IGLR – Emilian Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, București, 1976
 ILD – C.C. Petolescu, *Inscripții latine din Dacia*, București, 2005
 ILS – H. Dessau, *Inscriptiones Latinae Selectae I–III*, Berlin, 1892–1916
 IMFAN / ИМФАН – Izvestija Moldavskogo Filiala Akademii Nauk / Известия Молдавского Филиала Академии Наук, Chișinău / Кишинев
 ISM – *Inscripțiile din Scythia Minor*, București
 Istros – Istros. Buletinul Muzeului Brăilei. Studii, comunicări, note, Brăila
 Izkustvo / Изкуство – Izkustvo / Изкуство, Sofia / София
 IzvestijaRuse / ИзвестияРусе – Izvestija na narodnija muzej Ruse / Известия на народния музей Русе
 IzvestijaSofia / ИзвестияСофия – Izvestija na Archeologičeskija Institut Sofia / Известия на Археологическия Институт София
 IzvestijaVarna / ИзвестияВарна – Izvestija na Narodnija Muzej Varna / Известия на народния музей Варна

- IzvestijaMJB / ИзвестияМЮБ – Izvestija na Muzeite ot Jugoiztočna Bălgaria / Известия на Музеите от Югоизточна България, Šumen / Шумен
- JbDAI – Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts, Berlin
- JbRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz
- JHS – Journal of Hellenic Studies
- LIMC – *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*, Zürich – München
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MemAntiq – Memoria Antiquitatis, Piatra-Neamț
- MFMÉ - Stud Arch – A Móra Ferenc Múzeum évkönyve. Móra Ferenc Múzeum, Studia Archaeologica, Szeged
- MIA / МИА – Materialy i Issledovanija po Arheologhii Rossii / Материалы и Исследования по Археологии России, Moscova/Leningrad (Sankt-Petersburg) / Москва/Ленинград (Санкт Петербург)
- MIAR / МИАР – Materialy i Issledovanija po Arheologhii Rossii / Материалы и исследования по археологии России, Moscova / Москва
- MIF / МИФ - Mit-izkustvo-folklor / Мит-изкуство-фолклор, Sofia / София
- Mousaios – Mousaios, Muzeul Județean Buzău, Buzău
- Oltenia – Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
- Orpheus – Orpheus. Journal of Indo-European and Thracian Studies, Sofia
- PAS – Prähistorische Archäologie Südosteuropas, Berlin
- PBF – Prähistorische Bronzefunde, München – Stuttgart
- Peuce – Peuce, Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
- PIR – *Prosopographia Imperii Romani*, Berlin, Leipzig
- PME – H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrum quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, I–V, Leuven, 1976–1993
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
- Problemi na izkustvoto / Проблемы на изкуството – Проблемы на изкуството, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките, Sofia / София
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Leipzig – Berlin
- RE – G. Wissowa (ed.), *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Stuttgart, 1893–1997
- RESEE – Revue des Études Sud-Est Européennes, București
- Revista Arheologică – Revista Arheologică, Chișinău
- Revista Bistriței – Revista Bistriței, Bistrița
- RGF – Römisch-Germanische Forschungen, Berlin
- RHSEE – Revue Historique du Sud-Est Européen, București
- RI – Revista Istorică, București
- RIB – R.G. Collingwood, R.P. Wright, *The Roman Inscriptions of Britain*, Oxford, 1965
- RMD – M.M. Roxan, *Roman Military Diplomas*, Londra, 1978, 1985, 1993
- RömMitt – Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Römische Abteilung, Heidelberg
- Rossijskaja Archeologija – Российская Археология, Moscova / Москва
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SAI – Studii și Articole de Istorie, București
- Sargetia – Sargetia, Acta Musei regionalis Devensis, Deva
- SBS – Studies in Byzantine Sigillography
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, București
- SCN – Studii și Cercetări Numismatice, București
- Scripta Valachica – Scripta Valachica, Târgoviște
- SEG – *Supplementum Epigraphicum Graecum*, Leiden, 1923–
- SHA – *Scriptores Historiae Augustae* (ed. E. Hohl), I–II, Teubner, Leipzig, 1971

- SlovArch – Slovenská Archeológia, Nitra
 SovArch / CA – Sovetskaja Arheologija / Советская археология, Москва / Moscova
 StCl – Studii Clasice, București
 StComSatuMare – Studii și Comunicări Satu Mare
 Studia Praehistorica – Studia Praehistorica, Sofia
 SympThrac – Symposia Thracologica, București
 Talanta – TALANTA – Proceedings of the Dutch Archaeological and Historical Society, Amsterdam
 TD – Thraco-Dacica, București
 Terra Antiqua Balcanica – Terra Antiqua Balcanica. Acta centri historiae Terra Antiqua Balcanica, Veliko Tărnovo
 Thracia – Thracia, Academia Litterarum Bulgarica, Sofia
 Thrakika / Θρακικά – Θρακικά : σύγγραμμα, περιοδικό εκδιδόμενον υπό του εν Αθήναις "Θρακικού κέντρου" και της "Εταιρίας Θρακικών Μελετών", Atena
 Tibiscum – Tibiscum. Acta Musei Carasebesiensis. Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de graniță Caransebeș
 TIR K 34 – J. Šašel (ed.), *Tabula Imperii Romani. K 34, Naissus – Dyrrachion – Scupi – Serdica – Thessalonike*, Ljubljana, 1976
 Transsylvania Nostra – Transsylvania Nostra, Fundația Transsylvania Nostra, Cluj-Napoca
 Valachica – Chronica Valachica. Studii și materiale de istorie, Muzeul județean Dâmbovița, Târgoviște
 ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

ERATĂ

Într-un articol semnat de Sorin-Cristian Ailincăi, Florian Mihail, Mihai Constantinescu, Laurent Carozza, Cristian Micu, Albane Burens, *Découverte d'un tumulus de l'âge du bronze à Rahman, sur la commune de Casimcea (dép. de Tulcea)*, apărut în SCIVA 67, 1–2, 2016, p. 29–52, dintr-o regretabilă eroare, au fost omise un paragraf și o notă infrapaginială, care ar fi trebuit să se afle la p. 30, imediat după fig. 1:

« Le tumulus se trouve à 2,6 km au sud-ouest de la localité de Rahman (commune Casimcea, dép. de Tulcea), à proximité de la route reliant les villes de Hârșova et de Tulcea (fig. 1) (Ailincăi *et alii* 2014 ; Vasiliu, Mocanu, Paraschiv 2014). Le tumulus a subi des dommages liés à l'aménagement de la route, au creusement d'un système d'irrigation et par des intenses activités agricoles. Au début de la fouille archéologique, la structure présentait une hauteur conservée de 1,5 m et un diamètre d'environ 40 m. Sur un plan méthodologique, nous avons procédé à la fouille du tumulus par tranchées, dans le but de produire des sections parallèles permettant d'appréhender l'architecture du tumulus et la position des tombes à l'intérieur de la structure. Les tranchées ont été réalisées dans deux parties distinctes du tumulus (au nord et au sud), séparées entre elles par une berme ».